

JAN SLUYTERS *zeventig jaar*

SCHILDER VAN DE LEVENSVREUGDE

Nee, naar een oordeel over het werk van nog levende schilders kunt ge Jan Sluyters, zeventig jaar oud nu en nog onbetwist onze grootste schilder, beter niet vragen.

Dit klopt dan, zo denkt de bezoeker, na een vergeefse poging in die richting, nog helemaal met wat hij eens gelezen heeft over de studietijd van de jubilaris:

„Tijdens de drie jaar onderwijs aan de Rijks Normalschool voor tekenonderwijs was Jan Sluyters nimmer een held in het voeren van gesprekken over schoonheid en kunst. Maar

wel tekeningetjes hebben gemaakt, misschien wel meer dan andere kinderen, maar die werden weer weggegooid... Tegenwoordig worden die kindertekeningen ingelijst en zelfs in het museum opgehangen... En dan brengen ze de kinderen in het museum bij de moderne schilderkunst, waar ze dan denken kunnen: zo doe ik het ook”....

En dit zegt dan de man — en daarom juist heeft het des te meer te betekenen — die niet volzaam, maar zelfs vooraan heeft meege-

daan in de ontwikkeling van de schilderkunst in deze eeuw.

Levend en bruisend

Weet u hoe het gegaan is met Jan Sluyters, die nu zulke bezadigde woorden spreekt?

Nadat hij aan de Rijks Normalschool de acte tekenen M.O. gehaald had, werd de studie onmiddellijk voortgezet aan de Rijks-academie, waar hij in 1904 de Prix-de-Rome ontving in de vorm van de gouden erepenning en een reis-

stipendium voor Italië, Spanje en Frankrijk. Volgens de voorwaarden had hij daar een aantal meesterwerken te kopiëren, die weinig of geen verband met zijn studie hielden.

Maar goed, Jan Sluyters, die toen net zo min als thans voor reizen voelde, heeft het gedaan, eerst in Italië, dan in Spanje, maar toen hij eenmaal in Parijs was, liet hij zijn prijs vallen en keerde op 25-jarige leeftijd met heel ander werk dan men verwacht had naar het vaderland terug.

**TEGENWOORDIG IS HET
VAAK ZO: HOE MINDER
HET LIJKT, HOE BETER**

JAN SLUYTERS

niemand hanteerde met meer vaardigheid houtskool en krijt”.... Maar al noemt Jan Sluyters, daar in dat enorme atelier boven zijn woning aan het Olympiaplein te Amsterdam dan geen namen, — het verhaal over zijn ervaringen wordt, hoewel onbedoeld, tot een les en een oordeel over veel schilderkunst van thans.

Een les en een oordeel van iemand, die volop recht van spreken heeft. We spraken over vroeger en nu, ook over de verandering in de waardering van de schilderkunst.

„Vergeleken met vroeger”, zei Jan Sluyters, „is het tegenwoordig precies andersom. Als kind — we woonden in Den Bosch, waar ik geboren ben — kwam ik nooit in een museum. Toen ik twaalf was, nam mijn vader me voor 't eerst mee. Ik zag het werk van Mesdag en natuurlijk ook van de romantische schilders der negentiende eeuw en ik vond het allemaal mooi. Maar op mijn vijftiende jaar vond ik de Marrissen al veel mooier. Het was niet dat gladde geschilder, ontdekte ik, het was veel meer levend, al was Breitner me toen nog wel wat te gortig. Ja, zo ging dat toen, want op m'n achttiende jaar begon ik ook Breitner te waarderen en zo maakte ik ook kennis met het werk van Vincent van Gogh en Cezanne. Toen ik Rembrandt voor het eerst zag... nee, ik kan werkelijk niet zeggen, dat ik er meteen weg van was. Dat heeft nog wel even geduurd.....

Tegenwoordig gaat dat precies andersom. Ik zal in Den Bosch ook

★

Op 17 December viert Jan Sluyters, onze grootste schilder, zijn zeventigste verjaardag. Ter gelegenheid van dit kroonjaar is in het Stedelijk Museum te Amsterdam een grote overzichtstentoonstelling ingericht, die ook nog in de gemeentelijke musea van Den Haag, Rotterdam en Eindhoven zal worden gehouden.

Oude huizen te Amsterdam, een schilderij in 1927 geschilderd.

„In Parijs had ik aardige critieken gehad, maar hier werd ik eerst flink afgekamd, zoals me trouwens met elke nieuwe tentoonstelling overkomen is. Ik verkocht geen schilderijen en ging daarom maar plaatjes tekenen voor een tijdschrift. Steun bestond er toen gelukkig nog niet voor beeldende kunstenaars. Je moest jezelf er door heen slaan. . . . Ik weet wel, het is moeilijk tegenwoordig, maar hadden wij het dan gemakkelijker? Nu steunen ze zowat iedereen. . . . O ja, ik weet het wel, men kan zich vergissen, er kan onder al die schilders een genie schuilen, maar is dat dan een reden om nu ook vrijwel iedereen te steunen?”

Zo ging het dan met Jan Sluyters, die uit Parijs, geheel in afwijking van de opdracht schilderijen meebracht, waarin zijn intens levende en bruisende persoonlijkheid zich had kunnen uitleven.

Hij had o.a. een nachtcafé geschilderd en zijn bekende „Bal Tabarin”, waarin de figuren, die het kunstlicht vangen en meenemen in de beweging, zijn weergegeven.

Dit laatste schilderij zal men weer kunnen zien op de grote overzichtstentoonstelling, die ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van de schilder op 17 December in het Stedelijk Museum te Amsterdam is ingericht. Daar zal men dan kunnen ontdekken, dat er geen wezenlijk

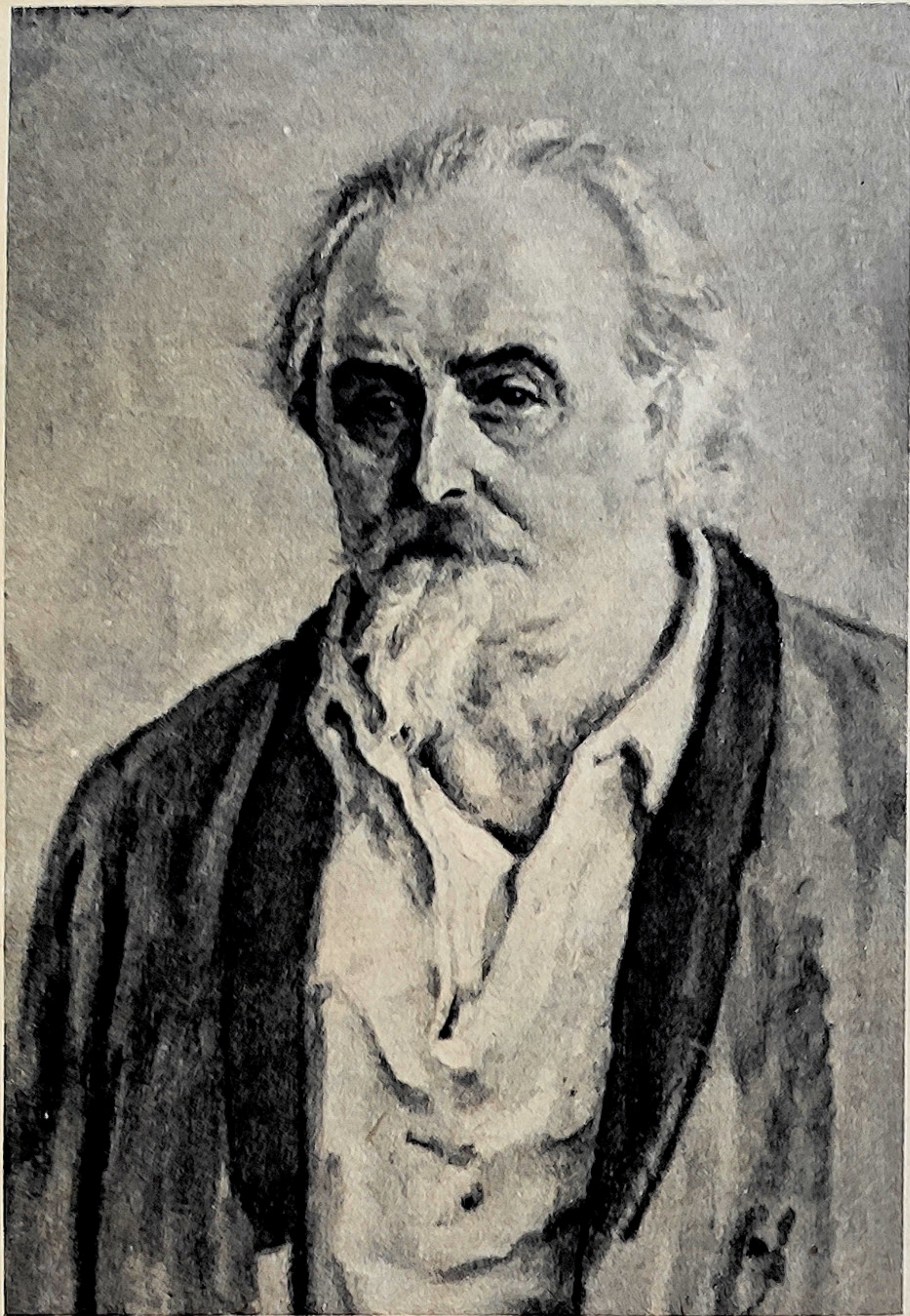
De schilder met zijn echtgenote en zijn kleinzoon Jan.

verschil is tussen dat schilderij van toen en het recente „Interieur”, een familiestuk van de familie Sluyters met drie generaties. Ook nu is het nog een en al schildersvreugde, die ons onmiddellijk treft en gelukkig maakt.

Deze vergelijking typeert dan meteen de ontwikkeling van Jan Sluyters, wiens aard, ondanks het deelnemen aan allerlei stromingen van deze eeuw, die van de impressionist was en bleef, hoeveel nieuwe waarden hij hieraan ook wist toe te voegen.

Een merkwaardig verschijnsel ongetwijfeld, althans wanneer men dit met de ontwikkeling van andere schilders vergelijkt. Sluyters zelf vindt het niet zo merkwaardig. „Het is nu eenmaal zo — dat heeft de wetenschap tenminste uitgemaakt — dat tussen de 20 en 30 jaar de basis wordt gelegd voor je ontwikkeling. Wat je dan bent, zal je blijven, al kan het werk uiteraard nog aan diepte winnen.”

Maar al vindt Sluyters het dan niet zo merkwaardig, het zegt toch wel heel veel over de schilder, die eerst, vooral om de verovering van het zonlicht, de invloed van Vincent van Gogh onderging. Daarna ging hij pointileren. Er volgde een cubistische periode en een expressionistische, om nu alleen de grote lijnen te volgen, maar van navolging kon men nimmer spreken. Daar-

Een zelfportret uit 1941.

En dit is dan een schilderij, zoals Jan Sluyters herhaaldelijk gemaakt heeft. Met dit schilderij uit 1949 — het is zijn kleinzoon — heeft hij wel op bijzonder boeiende wijze het kind betraapt in zijn onbevangenheid.

voor was Sluyters, die zich om theorieën of programma's trouwens maar weinig bekommerde, te spontaan en te zelfstandig. En zo is het steeds gebeven. Hij volgde de ontwikkeling der kunst en deed overal aan mee, niet volgzaam, maar steeds vooraan, doch nam dan ook weer een overstapje.

Wat dit betekent, kan ik misschien het beste illustreren met het volgende.

Tijdens het gesprek in zijn atelier zat ik tegenover een klein schilderij, een stilleven. Het stond er zo maar achteloos tegen een ander schilderij. In alle opzichten een modern schilderij, volop expressionistisch, zoals men het tegenwoordig, onder veler instemming, meer ziet doen. Zou Jan Sluyters, zo vroeg ik me af, dan nu in deze trant zijn gaan werken? Toen ik er ten slotte een opmerking over maakte, was de nonchalante reactie: „O, dat? Dat is een schilderijtje uit 1915..”

Schildersvreugd

Natuurlijk zijn er mensen, die dit verloop juist een blijk van te weinig persoonlijkheid vinden.

Maar wat begrijpt men deze schilder, die zijn Brabantse afkomst nooit heeft kunnen verloochenen, dan toch slecht. Bezeten van een oer-schildersdrift als weinigen, moest Sluyters met zijn in wezen dramatische persoonlijkheid, zijn schilderslust en -vreugde vertolken, een vreugde ook om alles wat op aarde levenswaard is: het landschap, de bloemen, de vrouw, het moederschap, de kinderen....

„Ik ben misschien wat ouderwets, maar ik ben nu eenmaal geen ontkenner van het leven”, zei Jan Sluyters. „Ik beleef het zoals het tot me komt. Ook daarom waarschijnlijk heb ik geen behoefte aan reizen of verandering. Waar ik behoefte aan heb, is het vechten om een goed schilderij te maken. En wat mooi is, moet je zien. En ik ben nog lang niet uitgekeken. Ja, en dan zijn het vaak de omstandigheden.... Toen ik kleine kinderen had, heb ik veel kinderen geschilderd. Daarna kwam dit in twintig jaar niet meer voor. Nu mijn kinderen weer kinderen hebben, schilder ik weer dolgraag baby's. Zo gaat het ook met andere onderwerpen. Ik ga nooit naar de bloemenwinkel omdat ik bloemen wil schilderen. Als ik het doe, dan is het meestal omdat m'n vrouw of de kinderen met bloemen thuis komen”....

Zo werd Jan Sluyters de schilder van de levensvreugde, die wij met onze ernst en vele redeneringen soms zo slecht verstaan in het Noord-Nederlandse klimaat.

En zo werd Jan Sluyters, nadat hij heel wat weerstanden heeft moeten overwinnen, ten slotte ook in de goede zin van het woord: een populair kunstenaar.

Met oppervlakkigheid heeft dit niets te maken.

Nee, al zijn zoeken en vechten hebben deze schilder ten slotte en nu al meer dan twintig jaar, weer geheel en al doen zijn wat hij in wezen was: een echt Nederlands schilder, die in een formidabele techniek, ook in tijden van verwarring zijn schildersvreugde wil blijven vertolken.

O zeker, ik weet het wel, meer dan eens is deze levensvreugde louter aards, zelfs zodanig, dat men er bezwaren tegen kan hebben. Maar altijd is er dan toch ook dat coloris-

tische feest, dat de beschouwer gelukkig maakt.

En van hoe weinig schilders kunnen dit in deze tijd nog zeggen?

De portretten

Dit alles kan men nu weer gaan zien op die grote tentoonstelling in Amsterdam, waar ook vele portretten zullen hangen.

Hoe kan het anders? Natuurlijk zijn daar de portretten, want als geen ander is Jan Sluyters de chroniqueur van het Nederlandse leven. Collega's heeft hij geschilderd, maar ook vele andere kunstenaars en dan vooral ook magistraten en kooplieden. Zijn vader en moeder heeft hij geschilderd en het werden meesterwerken. Zichzelf heeft hij meer dan eens geschilderd, zijn vrouw, zijn kinderen en kleinkinderen....

Jan Sluyters kwam daardoor met vele mensen in aanraking, waarbij hij soms merkwaardige ervaringen opdeed.

Toen hij b.v. het portret van Kardinaal Van Rossem moest schilderen, vroeg deze hem na een keer poseren, wanneer de foto graaf kwam.

„Als het schilderij klaar is”, antwoordde Jan Sluyters.

„Maar u hebt toch zeker foto's van me nodig. Zo is het tot nu toe steeds gegaan, als er een portret van me werd geschilderd”....

„Ik heb de Kardinaal toen maar gezegd, dat zoiets hier niet gebeurde.”

„Ja, die portretten, daar kun je ook wat over horen tegenwoordig. Heel moderne schilders voelen niet voor portretten. Natuurlijk is een portret niet belangrijk omdat het zo goed' lijkt, maar tegenwoordig is het vaak zo, dat men zegt, hoe minder het lijkt, hoe beter. Dat is natuurlijk onzin, want dan vergeet men het doel, waarvoor het gemaakt wordt. Van oude portretten weet je ook niet zeker of ze lijken, omdat je de mensen niet gekend hebt. Maar wat je wel kunt zien, is dit: er zit een echt mens achter, het wezen van de mens ligt er in. Dit nu zie ik ook als mijn taak. Ik kan de eigenschappen van iemand meestal niet onder woorden brengen. Dit is een kwestie van intuïtie. Met kleuren kan ik het wel en zo krijgen dan de kleuren hun psychologische betekenis. Wat ik echter zeer beslist niet kan, is iemands oog een halve meter buiten z'n hoofd zien.” En hiermee waren we dan weer bij de schilderkunst van tegenwoordig, waarover ik nog drie opmerkingen noteerde, die meteen Jan Sluyters ten voeten uit karakteriseren.

De eerste ging over het vakmanschap.

„Laat men wat minder lawaai maken en beter zijn vak leren, want daaraan ontbreekt tegenwoordig ontzettend veel.”

De tweede was:

„De Grafische” — dat is de vereniging van Nederlandse grafici — kon kort geleden een tentoonstelling in Engeland houden. De voorwaarde was: alleen voorstellingsloze kunst. Voor de rest bestond geen belangstelling.”

En de derde:

„Er is een ontwikkeling, die het schilderij te opzettelijk vindt. Vooral de mechanisering van het leven is hieraan schuldig, een niet te stuiten mechanisering. Maar als het persoonlijk kunstwerk verdwijnt, wordt het leven doodarm”....

AB VAN ROON.